

Handleiding 'ploegen met een wentelploeg'

Deze handleiding hoort bij de [video-documentatie van trekpaardtechnieken](#).

Tussen 2017-2020 liep het plattelandsproject “Brabants trekpaard, samen erfgoed een toekomst geven” goedgekeurd. Getrokken door de provincie Vlaams-Brabant, verliep dit project in samenwerking met trekpaardenverenigingen VZW De Brabander en VZW Vlaams-Brabantse Kwekers. De wetenschappelijke ondersteuning kwam van het Centrum Agrarische Geschiedenis.

Het project had tot doel relevante (landbouw)technieken uit het verleden, uitgevoerd door Brabantse trekpaarden, te vertalen in nieuwe bestemmingen en functionaliteiten voor dit paardenras.

Eén van de doelstellingen bestond uit het identificeren, selecteren, onderzoeken en documenteren van drie relevante technieken. De technieken met Brabantse trekpaarden worden steeds minder toegepast en bijgevolg zal waardevolle kennis over dit thema verdwijnen. De provincie wou bijgevolg drie technieken gedetailleerd documenteren, bewaren en vervolgens beschikbaar maken voor alle liefhebbers en geïnteresseerden. De technieken om met trekpaarden om te gaan en te werken, zitten veelal in de hoofden en handen van mensen.

In overleg kozen de projectpartners voor de volgende drie technieken: ten eerste optuigen, inspanssen en mennen op kordeel, ten tweede ploegen en ten slotte bomen slepen.

Dit immaterieel erfgoed documenteren vroeg om een specifieke aanpak. Alle stappen in het hele proces (voorbereiding, filmen, montage, tonen en verspreiden) gebeurden op een participatieve wijze, dat wil zeggen samen met de erfgoedgemeenschap van de trekpaardencultuur.

Samen met het Centrum Agrarische Geschiedenis (CAG) maakte documentairemaker Sander Tas (Kadanja) drie tutorials of instructiefilmpjes, één voor elk van de geselecteerde technieken.

De filmpjes zijn te bekijken op <https://www.brabantstrekpaard.be/informatie/projectinformatie>.

DE PROVINCIE JOUW STREEKMOTOR

**VLAAMS-
BRABANT**

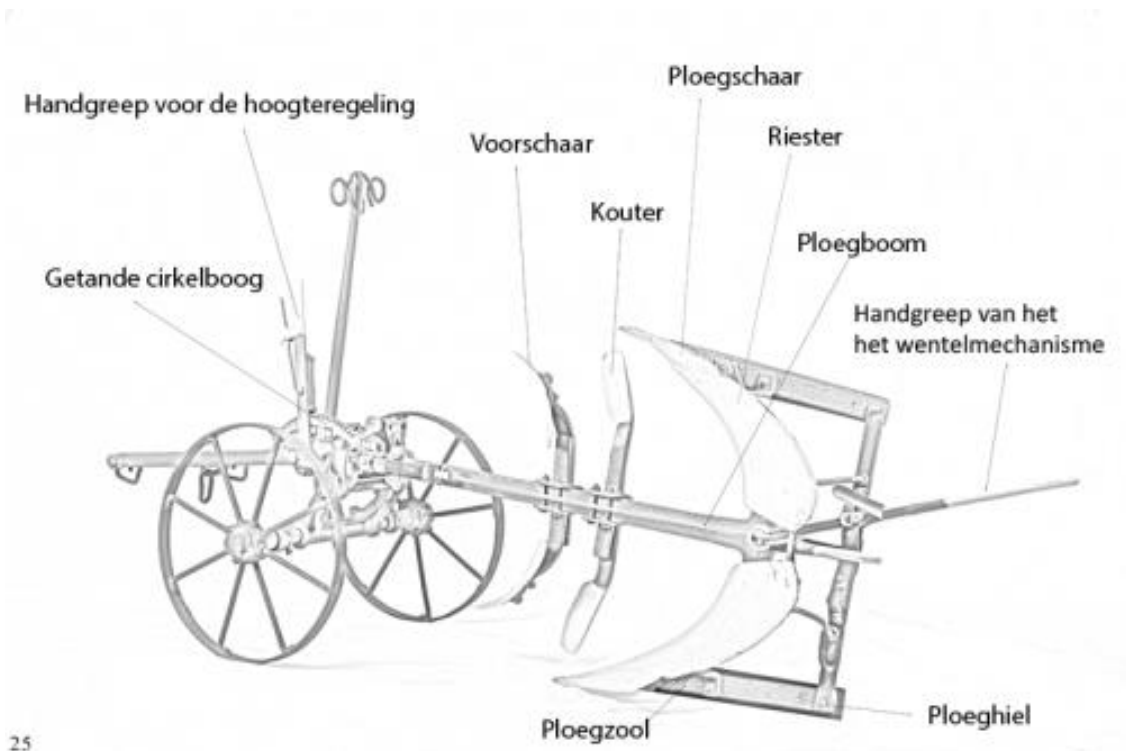
Europees Landbouwfonds
voor Plattelandsontwikkeling:
Europa investeert
in zijn platteland

Vlaanderen
verbeelding werkt

wentelploeg

- net als andere ploegen dient ze om de **grond te keren**
=> onkruid, vorige oogstgewassen en mest onder de grond
=> verbeterde bodemstructuur voor het zaaien op nieuwe, teelbare grond
- typisch voor de wentelploeg
 - aan **weerszijden** van de ploegboom zijn voorschaar, kouter, ploegschaar en riester als in een spiegel symmetrisch gemonteerd
 - ze kan **gekanteld** worden: de scharen kunnen draaien om de lengteas van de ploeg, zodat men op het einde van de akker in dezelfde voor kan terugploegen
 - in vergelijking met een traditionele éénscharige staartploeg zorgt ze voor een **winst** in af te leggen meters. Om 1 are grond met 40 voren van elk 25 cm te ploegen, moet de boer en zijn paard maar 400 meter afleggen in plaats van meer dan 600 meter.

25

Eénscharige wentelploeg, 1901-1950, Landbouwmuseum Landelijke Gilde Stekene, ST-0025. © Beeldbank Centrum Agrarische Geschiedenis, nummer 00010629 (<https://www.hetvirtueleland.be/items/show/86200>)

- **onderdelen:**
 - **voorschaar:** staat vóór de kouter, breekt op 4-5 cm diepte door de grond, en duwt het onkruid en de mest in de voor
 - **kouter:** het mes dat vóór de ploegschaar staat en de grond verticaal snijdt, zodat de zijde van de bekomen ploegvoor niet afbrokkelt
 - **ploegschaar:** snijdt de grond horizontaal
 - **riester:** het glooiende gedeelte tussen ploegschaar en ploegboom dat de afgesneden grond keert, omdat de aarde erover schuift en opzij gegooid wordt

Afstellen wentelploeg

In eerste instantie dient men de ploeg goed af te stellen qua diepte, positie en breedte, en dat naargelang de soort grond, gewenste teeltlaag en breedte van de voor of ploegsnede.

- **diepte** afstellen door middel van de hoogteregelaar:
 - met een handgreep verplaatst men een pal over een getande cirkelboog en laat die op een bepaald punt daarin ingrijpen
 - door deze hefboombeweging laat men het voorstel van de ploeg (as met wielen) kantelen en de wielen dichter tegen of verder van de ploegboom brengen
 - brengt men de wielenas dichter tegen de ploegboom, dan komt de hiel van de ploeg naar boven en zal de ploeg dieper de grond ingaan
 - brengt men de wielenas verder van de ploegboom, dan gaat de hiel van de ploeg naar beneden en zal men ondieper ploegen

- **positie** afstellen of aanpassen van de hellingsgraad van de ploeg:
 - het lichaam van de ploeg (met de scharen, riester en kouter) mooi loodrecht zetten ten opzichte van de voor
 - de positie van het ploeglichaam in functie van de hellingsgraad van de wielenas regelen, omdat tijdens het ploegen één wiel lager in de voor en één wiel hoger op de akker loopt
 - a.d.h.v. schuifbare kussens de hoek van koppeling tussen ploegboom en wielenas aanpassen

- **breedte** afstellen door middel van de trekregelaar
 - een paard is aangespannen aan het voorstel van een ploeg door de opeenvolgende koppeling tussen strengen, zweng, ketting met haak en trekbeugel of -regelaar
 - een trekregelaar is een horizontale, vaak V-vormige beugel met gaatjes
 - door de ketting met haak in de gaatjes meer naar rechts of links te verleggen, zorgt men ervoor dat bij het trekken de gewenste ploeglijn en de ideale ploegbreedte behouden blijft.

Hanteren wentelploeg en aansturen paard

De uitdaging bij het ploegen bestaat erin dat **één wiel van de ploeg juist tegen de wand van de voor** komt en blijft. Het paard moet altijd mooi de zijlijn van de ploeg leiden en been voor been in de voor lopen, waarbij zijn staprichting in één rechte lijn ligt met de zool van de ploeg. Dit zorgt er namelijk voor dat de kouter, zonder te zwalpen, aan een constante breedte mooi parallel aan de voor snijdt.

- als het wiel boven de voor komt, kantelt de ploeg naar binnen en schiet ze uit de voor naar rechts
- als het wiel te ver in het midden van de voor loopt, kantelt de ploeg naar buiten en schiet ze uit de voor naar links

Kantelen wentelploeg

De **kanteling** gebeurt als volgt:

- dichtduwen met een nijpbeweging van een hendel die zich achteraan de ploegboom op de korte ploegstaart bevindt: zo wordt een pal met veer achteruit getrokken en de ploegboom ontkoppeld van het voorstel
- ploeglichaam horizontaal neerleggen
- de hendel naar de andere kant duwen en zo de ploegboom terug laten vastklikken aan het voorstel
- het ploeglichaam omhoog heffen, zodat het met de andere zijde bovenaan terug in verticale stand komt te staan

